

5. Slobodyanyuk N. H. Pristosuvannya shkil'nykh prymishchen' do potreb ditey z osoblyvymy psikhofizichnoho rozvytku / N. H. Slobodyanyuk, N. Z. Sofiy, Yu. M. Nayda // Inklyuzivna shkola: Osoblyvosti orhanyzatsyy ta upravlinnya: navch.-metod. posib. / A. A. Kolupayeva, Yu. M. Nayda, N. Z. Sofiy ta in. ; za zah. red. L. I. Danylenko. – K. : [B. v], 2007. – P. 44-49.
6. Taranenko I. Rozvytok zhittyevoyi kompetentnosti ta sotsial'noyi intehratsiyi: dosvid yevropeys'kikh stran / I. Taranenko // Kroky do kompetentnosti ta intehratsiyi v suspil'stvo: nauk.-metod. zb. / [Red. kol. N. Sofiy, I. Yermakov]. – K. : Kontekst, 2000. – P. 37-40.
7. Troshyn H. Ya. Antropolohichni osnovy vykhovannya. Porivnyal'na psykhohihiya normal'nykh i nenormal'nykh ditey: v 2-kh t. / Troshyn H. Ya. - SPb. : [B. i], 1915. – T. 2. – 956 p.

УДК 37.015.31;339.137;378.14

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ» У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

Яценко В. В.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, Україна

Важливою проблемою постає на сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти запровадження розробки змісту навчальних програм професійної освіти вчителів на основі компетентнісного підходу замість традиційного когнітивного підходу. Опитування вчителів шкіл, методистів, викладачів педагогічних ВНЗ, студентів, практичне спостереження за уроками вказують на необхідність широкої інтеграції між циклами соціально-економічної, гуманітарної, психолого-педагогічної, техніко-технологічної та науково-дослідницької підготовки, відсутність або низький рівень якої призводить до необгрунтованого зменшення міжпредметних зв'язків на практиці.

У навчальному курсі економічної теорії, висвітлено окремі питання сутності економічних процесів та їх зв'язки з трудовою та професійною діяльністю людини. Але деякі питання мають дублювання у різних предметах, а певні елементи економічної компетентності недостатньо висвітлені у змісті навчальних програм.

Ключові слова: компетентність, економічна компетентність, проблеми, міжпредметні зв'язки.

АНАЛИЗ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ТЕОРИЯ» У СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ

Яценко В. В.

*Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета, пер. Руставелли, 7, г. Харьков, Украина*

Важной проблемой является на современном этапе развития высшего педагогического образования введение разработке содержания учебных программ профессионального образования учителей на основе компетентностного подхода вместо традиционного когнитивного подхода. Опрос учителей школ, методистов, преподавателей педагогических вузов, студентов, практическое наблюдение за уроками указывают на необходимость широкой интеграции между циклами социально-экономической, гуманитарной, психолого-педагогической, технико-технологической и научно-исследовательской подготовки, отсутствие или низкий уровень которой приводит к необоснованному уменьшению межпредметных связей на практике.

В учебном курсе экономической теории освещены отдельные вопросы роли экономических процессов и их связи с трудовой и профессиональной деятельностью человека. Но некоторые вопросы имеют дублирование в разных предметах, а определенные элементы экономической компетентности недостаточно освещены в содержании учебных программ.

Ключевые слова: компетентность, экономическая компетентность, проблемы, межпредметные связи.

ANALYSIS FORMATION ECONOMIC COMPETENCE DURING STUDY DISCIPLINE: «ECONOMIC THEORY» AT STUDENTS PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

Yatsenko V. V.

*Municipal establishment Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
of the Kharkiv Regional Council, Rustaveli Lane, 7, Kharkov, Ukraine*

An important problem arises at this stage of education degree implementation of content development curricula of vocational education teachers based on competence approach instead of the traditional cognitive approach. Polls school teachers, trainers, teachers, educational institutions, students, practical observation of lessons point to the need for wider integration between cycles of socio-economic, humanitarian, psychological, educational, technical, technological and research training, the absence or low levels which results in unjustified reduction of interdisciplinary connections in practice.

The training course of economic theory, Some questions of the nature of economic processes and their links to employment and professional activities of man. But some issues are overlapping in different subjects, and certain elements of economic competence not covered in the curriculum content.

In modern society, there is no sphere of life, not a profession where people could feel regardless of the world economy. Today there is no doubt the fact that the new generation in line with current trends should be more adequately oriented economic knowledge. Education is the basis of overall training specialists any direction. Therefore, to form the economic competence of the future experts must also first rate. The analysis looks at the nature of the economic research expertise and especially its formation indicate the diversity of approaches to the interpretation of its content. Analysis of psychological and educational literature showed that researchers consider economic competence as integral personal formation that characterizes a mature identity of the modern economic society and one that covers three main substructures individual motivation, ability, experience. Also used the term "professional economic competence" under which researchers understand from a psychological point of view, as a combination of professional skills as a subject of industrial structure-activity impact of scientific and practical knowledge to better solve production problems. It should be noted that the term "competence" is of Latin origin from the Latin. *sompetens* means "capable" and *sompetere* - achieved match. In the dictionary of the English language: *sompetence* - Competence 1) capabilities and the ability to carry out the necessary activities; 2) special area of knowledge; 3) special ability to perform certain professional duties. Overall, called competent person having special knowledge and skills that are adequate and meet certain professional standards.

Key words: competence, economic competence, issues, interdisciplinary communication.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розкрити питання сутності, змісту та структури економічної компетентності майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки, яке не було предметом спеціальних розвідок. Дослідження формування економічної компетентності у більшості науковців стосуються окремих її аспектів як складової професійної компетентності економістів або в контексті загальноекономічної підготовки фахівців неекономічного профілю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу науково-методичної літератури свідчать про те, що є значна кількість фундаментальних теоретичних напрацювань, які розкривають суть і механізми забезпечення економічної компетентності освіти. Зокрема, питання формування економічної компетентності фахівців педагогічного профілю, її складових висвітлюють С. А. Арзуханова, Д. К. Афанасова, О. О. Бабаян, Н. М. Болюбаш, М. С. Головань, С. А. Горобець, І. В. Демура, Л. М. Дибкова, Н. М. Самарук; аналіз формування економічної компетентності в освітньому процесі розкривають – В. В. Кулішов, О. С. Падалка, Л. Н. Пономарев, А. Т. Шпак, О. С. Ющенко, І. Г. Яковлева та ін. Проблема розвитку економічної компетентності майбутніх педагогів у різних професійних контекстах досліджується в роботах А. Ф. Двірної, Е. А. Жилкіної, А. Ю. Місалова, О. Г. Назарової, К. Ю. Тушко, Л. Н. Фалевич.

Мета статті. Зробити аналіз формування економічної компетентності під час вивчення дисципліни: «економічна теорія» у студентів педагогічних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У навчальному курсі економічної теорії висвітлено окремі питання сутності економічних процесів та їх зв'язки з трудовою та професійною діяльністю людини. Але деякі питання мають дублювання в різних предметах, а певні елементи економічної компетентності недостатньо висвітлені у змісті навчальних програм.

Розглянемо структурні елементи існуючої методики формування економічної компетентності під час вивчення дисципліни «Економічна теорія» на рис. 1.

До них входять:

1. Мета: Вивчення економіки сьогодні є необхідною складовою базової освіти. У системі економічних відносин кожен із нас виступає повноправним учасником господарського життя у країні та світі спочатку як споживач, а згодом як виробник товарів та послуг. Поза економікою не залишається ніхто. Тому знання цієї науки допоможуть зорієнтуватися в навколишньому світі, цілеспрямовано приймати раціональні рішення, виявляти свої сильні й слабкі сторони на ринку праці, забезпечувати добробут своєї родини.

2. Зміст навчання:

Студент повинен знати:

- суть економічних явищ та процесів;
- економічний зміст відносин власності, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ у суспільстві, економічних систем, суперечностей господарського розвитку, потреб та інтересів;
- зміст основних категорій, законів та принципів ринкової економіки;
- механізм становлення різних форм господарювання, розвитку ринкової інфраструктури, ціноутворення на макро- і макрорівнях;
- суть циклічного розвитку економіки, економічні кризи та шляхи її подолання.

Студент повинен уміти:

- формувати цілісний погляд на основи економіки як системи знань, науково обґрунтовувати особливості формування і розвитку соціально-економічних явищ в умовах сучасної ринкової трансформації економіки України;
- орієнтуватись у проблемах розвитку підприємства, ринкових відносин, фінансово-кредитної та банківської систем господарства;
- проводити ґрунтовний аналіз соціальної спрямованості господарської діяльності держави та підприємств, економічного середовища населення в окремих країнах;
- приймати практичні рішення щодо ефективного застосування набутих економічних знань при виконанні своїх професійних обов'язків.

3. Далі використовуються такі методи навчання:

- словесні: бесіда, розповідь, пояснення;
- практичні: виконання вправ;
- наочні: демонстрація навчальних плакатів, схем, атласів, карток.

4. Засоби навчання достатньо традиційні для вивчення економічних знань: навчальні плакати, структурно-логічні схеми змісту навчального матеріалу.

5. Форми навчання є фронтальні, бригадні.

6. Основні принципи організації навчального процесу:

- гуманізація;
- розвиваючий та виховуючий характер навчання;
- науковість змісту та методів навчального процесу;
- зв'язок навчання з практикою;
- систематичність;
- наочність;
- доступність;
- міцність результатів навчання.

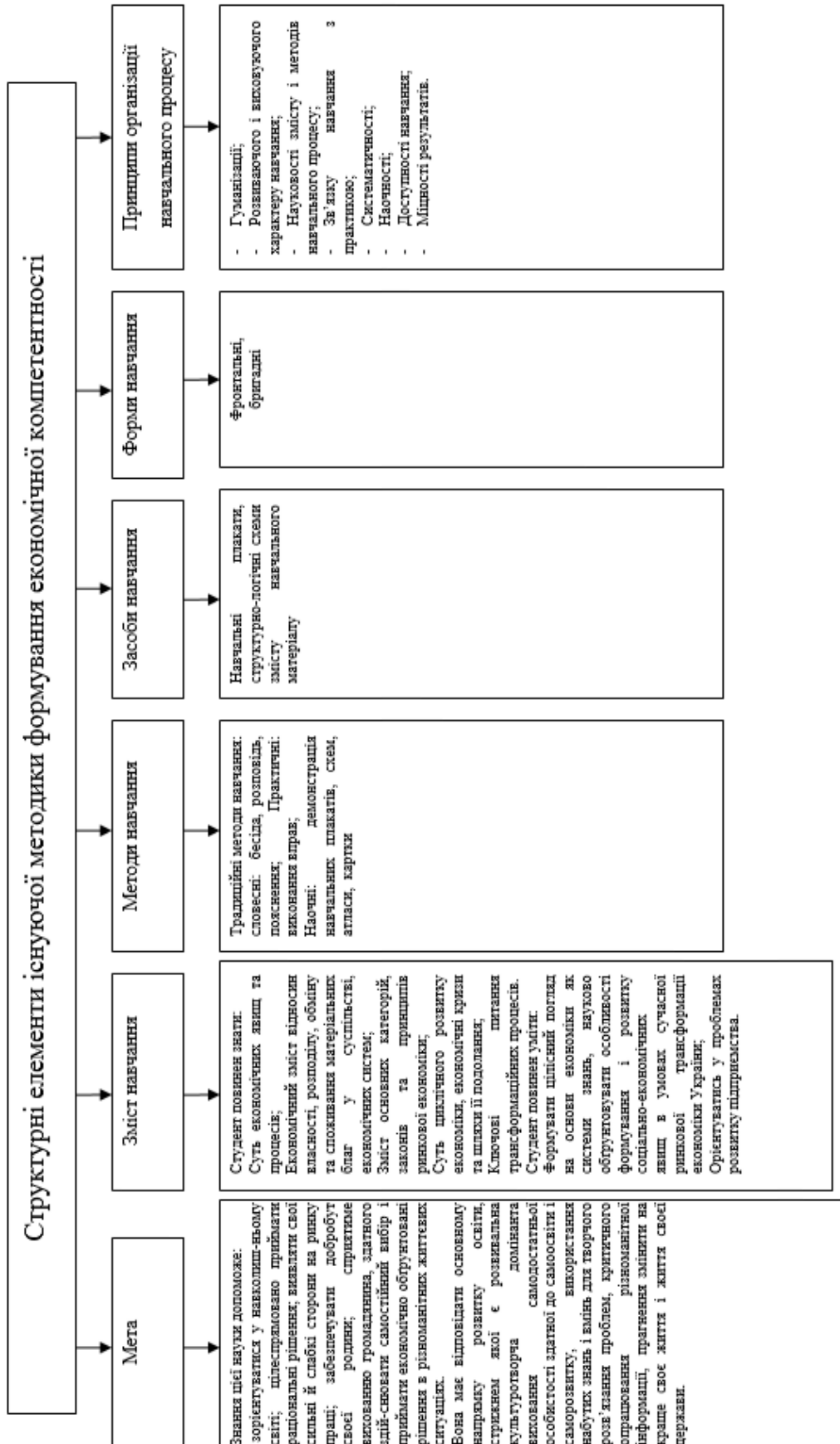

Рис 1. Структурні елементи існуючої методики формування економічної компетентності під час вивчення дисципліни «Економічна теорія»

Усяка поведінка має орієнтуватися на результат, на кількість і якість витрачених людських ресурсів. Застосовуючи свої професійні здібності, фахівець постійно орієнтується на оптимальний баланс між затратами та їхньою компенсацією. Повинна існувати стійка рівновага у процесі обміну і процесі виробництва. У протилежному випадку, за відсутності компенсації (товарно-грошової, натуральної, економічної, соціальної), спостерігатиметься падіння інтересу до такого роду діяльності. Можна сформулювати такі види економічної поведінки в результаті вивчення дисципліни «Економічна теорія» в ХГПА:

- максимум доходу ціною максимуму праці;
- гарантований дохід ціною мінімуму праці;
- мінімум доходу при мінімумі праці;
- максимум доходу при мінімумі праці.
- технічний (використання нової техніки і технології);
- організаційний (шляхи поліпшення організації виробництва і праці);
- соціально-психологічний (вплив умов і змісту праці, його нормування й оплати);
- особистісний (освітній і культурний рівень працівника);
- суспільно-політичний (солідарність найманих працівників, діяльність профспілок тощо).

Наразі момент основу професійної компетентності випускника ХГПА становить система компетенцій, представлена загальними (універсальними, загальнокультурними) і предметно-спеціалізованими (професійними) компетенціями, причому будь-яка з цих компетенцій є певною сукупністю знань і умінь, а також певними ціннісними орієнтаціями, позиціями, відповідальністю і готовністю фахівця реалізовувати свій професійний потенціал на практиці [1].

Отже, в основі будь-якої професійної компетенції лежить оптимальна сукупність теорії і практики, яка з'являється у вигляді актуалізованого вміння людини пізнавати, мислити, діяти, вирішувати виникаючі завдання, вносити корективи у процес рішення з урахуванням мінливих умов [2].

Відповідно до вимог навчальної програми дисципліни «Економічна теорія», у процесі навчання у студентів повинні бути сформовані такі компетенції:

- володіти основами економічних знань, мати наукові уявлення про менеджмент, підприємництво;
- вміти висловлювати та обґрунтовувати свою позицію щодо вибору методів вирішення поставлених завдань;
- володіти організаторськими здібностями;
- знати і розуміти цілі і методи державного регулювання економіки;
- вміти орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках і адаптуватися до динамічно мінливих явищ і процесів у світовій економіці;
- бути гнучким і мобільним у різних ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю;
- володіти навичками прийняття рішень економічного й організаційного характеру.

З вище перерахованих компетенцій виділимо три основні блоки:

- Загальнокультурні компетенції (ОК);
- Загально професійні компетенції (ОПК);
- Професійні компетенції (ПК).

Економічна компетенція розглядається у цьому стандарті в блоці загально професійних і формується при вивченні економічного циклу дисциплін.

На основі аналізу різних підходів під час викладання дисципліни «Економічна теорія» було виділено певну сукупність компетенцій, які є ядром економічної компетентності:

- Предметна компетенція («навчитися бути»), спрямована на формування можливості оцінки соціально-економічних умов життєдіяльності людини;
- Методична компетенція («навчитися робити»), спрямована на формування можливості вирішувати проблеми в соціально-економічній сфері;

- Комунікативна компетенція («навчитися жити разом»);
- Соціальна компетенція («навчитися бути відповідальним»), спрямована на формування почуття соціальної відповідальності;
- Освітня компетенція («навчитися пізнавати») як здатність самостійно здобувати знання і вміння, знаходити потрібну інформацію.

Предмет Економічна теорія, що вивчається в академії, сприяє формуванню у студентів базового рівня економічної грамотності, необхідного для орієнтації та соціальної адаптації студентів до змін, що відбуваються в українському суспільстві, того, як функціонують різні економічні механізми.

Більш детальну систему економічних компетенцій було сформовано і показано на рис. 2. [3]. Відвідані заняття, усне опитування, результати контрольних робіт та вивчення академічної документації свідчать, що зміст програмового матеріалу з основ економіки переважно засвоюється. Запропоновані письмові контрольні завдання для перевірки навчальних досягнень студентів відповідали діючим навчальним програмам з економіки на рівні обов'язкових критеріїв знань. Контрольні роботи виконували 161 студент. Це 73% від загальної кількості студентів, що вивчають предмет і показали такі результати: високий рівень – 20%, достатній – 41,5 %, середній – 33 %, початковий – 5,5 %. Це на 2,95% кращі показники від попереднього вивчення цього питання. Усього проведено 39 контрольних робіт у звичайній та тестовій формі, 11 усних опитувань. Аналіз відповідей показав, що студенти 4 курсів засвоїли навчальний матеріал на достатньому рівні. Студенти 4 курсів обізнані з перевагами та недоліками ринку, встановлюють зв'язок економіки з іншими науками, визначають функції грошей, їх типи та розв'язують задачі, студенти 3-го курсу пояснюють та розуміють значення економічних термінів і понять. Студенти перевірених груп вміють складати графіки, діаграми. Слід зазначити, що наші студенти є постійними призерами обласного етапу олімпіад з економіки.

Рис. 2. Система економічних компетенцій студента

У сучасному суспільстві немає жодної сфери життя, жодної професії, де б людина могла почувати себе незалежно від світу економіки. Сьогодні не викликає сумнівів той факт, що нове покоління в руслі сучасних тенденцій повинно бути більш адекватно орієнтованим в економічній галузі знань. Загальноекономічна освіта є основою підготовки фахівців будь-якого напрямку. Саме тому формувати економічну компетентність майбутніх фахівців потрібно ще з перших курсів. Результати аналізу поглядів дослідників на сутність економічної компетентності та особливості її формування свідчать про різноплановість підходів до трактування її змісту.

Висновки. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що дослідники розглядають економічну компетентність як інтегральне особистісне утворення, що характеризує зрілу особистість людини сучасного економічного суспільства й таке, що охоплює три основні підструктури особистості – мотивацію, здатність, досвід. Вживається також поняття «професійно-економічна компетентність», під якою дослідники розуміють, з психологічної точки зору, як сукупність умінь фахівця як суб'єкта виробничо-діяльнісного впливу структурувати наукове і практичне знання з метою кращого вирішення виробничих завдань [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А. М. Основні технології навчання в сучасній вищій школі України. Деякі питання теорії і практики / А. М. Алексюк // Технології навчання. – Рівне, 1999. – С. 25–32.
2. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки. Навчальний посібник / О. В. Аксьонова / – К. : КНЕУ, 1998. – 280 с.
3. Бицюра Ю. Формування основ економічної компетентності учнів / Ю. Бицюра // Завуч. – 2006. – № 20–21. – С. 4–5.

REFERENCE

1. Aleksyuk A. M. Osnovni tehnologiyi navchannya v suchasniy vischiy shkoli Ukrayini. Deyaki pitannya teorii i praktiki / A. M. Aleksyuk // Tehnologiyi navchannya. – Rivne, 1999. – P. 25–32.
2. Aksonova O.V. Metodika vikladannya ekonomiki. Navchalniy posibnik. – K. : KNEU, 1998. – 280 p.
4. Bitsyura Yu. Formuvannya osnov ekonomichnoyi kompetentnosti uchniv / Yu. Bitsyura // Zavuch. – 2006. – № 20–21. – P. 4–5.